

ASSOCIACIÓ CATALANA DE
COMUNICACIÓ CIENTÍFICA

Responsabilitats de la Lluna

Si en transmetre ciència el que s'ha pretès és incrementar l'esperit crític en la població, sembla que no ens en sortim: segueix incrementant-se molt més ràpidament el nombre d'astròlegs que el d'astrònoms. I ara encara se'ns complica l'existència perquè hem d'afegir-hi altres creences multiculturals, diguem-ne. Ja no només cal pensar en els dotze signes clàssics, sinó que hem d'incorporar l'horòscop xinès, l'asteca, l'egipci i tota una altra mena de forces còsmiques de diversa procedència. Si els antics grecs van aprofitar la situació geogràfica que els centrava en les vies de comerç mediterrani per dubtar de la intervenció divina en els fenòmens naturals i buscar-ne una explicació racional, ara sembla que ens movem en sentit contrari.

Ara mateix, els astres tenen un paper rellevant en l'explicació d'afinitats interpersonals i la causalitat de successos, tant positius com negatius. Com diuen els escèptics, s'acabarà acusant la Lluna de ser la culpable dels assassinats comesos en la seva fase de plena (segons veiem des de la Terra). És difícil fer acceptar a una persona adulta que si la massa de la Lluna no té pràcticament efecte sobre una massa d'aigua com la Mediterrània, molta menys pot tenir-ne Mercuri –molt més llunyà– sobre un humà, de massa molt menor que el Mare Nostrum. I costa encara molt més que reconegui que la força de la llevadora en el moment del naixement, seguint el mateix raonament, és més potent que la de Saturn. Potser perquè la llevadora no està en òrbita? Però, aleshores, caldrà que incorporem l'Sputnik?

El fet que molts tinguin una creença, per a moltes persones sembla que reforça la versemblança. Si un col·lectiu nombros accepta que els dies de Lluna plena hi ha més parts o més crims, per un efecte físic de viscositat, el nombre de creients augmenta. Ningú no s'atura a pensar si se n'han trobat proves. En fer un *Medline* per cercar estudis sobre coincidències entre calendaris lunars i de naixements, l'enorme majoria de les publicacions refereix no haver-la trobada. En preguntar a ginecòlegs o intensivistes sobre el terreny que s'han aturat a buscar coincidències entre diversos calendaris, també afirmen que no n'han trobat. Però costa molt eradicar el pensament màgic de l'imaginari col·lectiu.

El pensament màgic inclou les forces de determinades persones per guarir. No només s'accepten imposicions de mans com a eines terapèutiques, sinó que floreixen les medicines dites alternatives. En molts casos, el ganxo és la promesa de la individualització dels tractaments. Triomfen en l'atenció dedicada a la persona, potser el fenomen que activa l'efecte placebo (gens menyspreable), però minva de

nou l'esperit crític. Pocs s'adonen que, en molts casos, després de molt parlar de tractaments i dissenys de protocols personalitzats, el que fa l'especialista alternatiu és donar un paper ciclostilat idèntic per a qualsevol client, pacient o usuari.

No defensem el sistema en què s'estructura la medicina dita ortodoxa, no és pas el millor: hem passat de malalts a pacients, a usuaris i a clients. Però que el sistema no funcioni de la millor manera possible no valida qualsevulla via alternativa; cal també sotmetre-la a revisió, repetir-la i basar-la en l'evidència. Ens tornem a topiar amb la dificultat de lluitar contra aquest corrent contemporani que duu a la relativització del coneixement obtingut mitjançant un mètode que allunyí l'explicació sobrenatural dels fenòmens naturals. Perquè, per més dialogants que siguin les persones en molts assumptes socials, l'atracció d'una idea incrustada durant molt de temps per trobar explicacions no immediates en la comprensió és molt forta. Anem en el sentit oposat que van anar els grecs clàssics.

En el cas de l'educació, un altre dels grans poders, tampoc no sembla que anem cap al bon rumb. De ben segur trobaríem notable consens sobre la necessitat d'incentivar vocacions científiques. A banda de tenir científics potencials, s'accepta que és més fàcil fer raonar i, sobretot, canviar els pensaments en ments fresques que no pas d'adults. I no és debades el paper dels infants opinant amb els pares. Però, el nou sistema educatiu afegeix més hores de religió minvant les de ciències. Aquesta assignatura es tracta com qualsevol altra pel que fa a la part més burocràtica (és a dir, si se suspèn, val igual per no passar de curs); però no se la sotmet, com es fa amb les altres disciplines, a la crítica pel mètode i, sobre tot, a l'experimentació i la reproduïbilitat. Això sembla que, inevitablement, ens condueix a témer que els creacionistes són cada cop més a prop i que la regressió del pensament racional és en declivi.

Tot i això succeeix malgrat la comprensió i el compromís de molts professionals de diversos àmbits en intentar justament eradicar el pensament màgic per explicar les causes dels fenòmens físics. Però, malgrat les bones paraules, els propòsits i les declaracions de diverses institucions, sembla que no n'hi ha hagut prou. Ara que comença un nou curs, potser cal alguna cosa més que bones paraules. Encara resta molta feina per davant.

Cristina Junyent
Vocal de l'ACCC
cjr@liquidcookie.com